

אל העשוד - וחזרה!

מאת אנוש שטמפפר

נפילתי על סלע ביים ופתחתי לי את המצת. עליתי עם אניה על שרטון. קפצתי מתוך סירת-הצלה, שנמלטה מאניה טר בעת, וניסיתי לחזור לאניה שעמדה לשקוע בכל רגע. תמיד הייתי חותך את עצמי תמיד היו רגלי מתנגשות זו בזו, והייתי צולע במשך זמן רב.

חיי היו כאילו מסכת שלמה של תאוונות. אולם התאוונה האחרונה שאירעה לי, התרחשה בשנת 1954, שנה אחרי שהתחלתי באנגליה. מאז לא ארעו לי תאוונות. היום, אחרי שעברתי את האנגליה אני מסוגל לבאר, באמת, איך הבאתי תאוונת על עצמי בזו אחר זו.

זה אירע באחד השלבים של האנגליה אצל הפסיכולוג שלי, ה"ר דויד רודי. ישבתי בחדרו ורקעתי ברגלי בכל כוחי על הרצפה. ניסיתי להזכר במשהו, לא יכולתי לזכור אלא להרגיש. להרגיש את אותן ההרגשות שהיו לי בתקופה שהייתי ילד קטן. בילדותי הייתי מרבה לרקוע ברגלי. זאת הייתה אחת הדרכים בהן ביקש ילד קטן וחסר-אונים, את אמו, שלא רצתה לבוא אליי.

זמן מה אחר-כך, תוך כדי אנליזה, התחיל כדור-השלג להתגלגל. לפתע נזכרתי מה שקרה עמי בתקופה בה הייתי בערך בן שנתיים. דודתי לקחה אותי או לטיול. היום אני זוכר את התקרה השחורה מעלי, כשאני שוכב בזרועות דודתי, היורדת אט אט מהמדרגות ופתאום שנינו מתגלגלים מעל לכל המדרגות. אמא באה בריצה לרקוע ברגלי. כדי ולקחה אותי אליה. לא הייתי צריך יותר לרקוע ברגלי, כדי להשיג את אמא. אותו יום אמא הייתה שלי.

מצצתי אצבע עד גיל 14. לא העלילו כל התכסיסים של מריחת חרדל על האצבע, או קשירת האצבע בתחבושת. על אף הכל המשכתי למצוץ. ואז אירע אסון נוסף. נפילתי מעל עגלה, קיבלתי זעזוע, ואיבדתי את הכרתי. כשפקחתי את עיני, אמא הייתה לידי בבית-החולים. היא ישבה ליד מטתי כמה ימים. כל יום הייתה באה ויטבת לידי, מחזיקה בידי ומתעניינת בי. כשיצאתי מבית-החולים לא מצצתי יותר אצבע, או הסברתי את הנס שקרה בכך שהתבישתי מפני האחיות. היום אני יודע שזה קרה מפני שאמא הייתה או שוב שלי.

★ ★ ★

אנוש שטמפפר, בנו של ה"ר שלמה שטמפפר, ממספחת ראשוני מייסדי פתח-תקוה, נולד בתל-אביב. הוא למד בבית-ספר עממי והחל ללמוד בבית-הספר התיכון גאולה, עד שהוריו עברו לגור בחזרה. בגיל צעיר השתתף בקורס הראשון של הפל"ם, הפלוגה הימית של הפלמ"ח, עוב את בית-הספר בשל האווירה הבלתי-ברירה ששררה במש-פחתו. הוא היה הבוגר בין שתי אחיות.

הוא עלה כימאי על אניות אמריקאיות, לא חזר לארץ במשך שבע שנים. חלק משנים אלה בילה אנוש בבית-הספר ימי בארצות-הברית, שסימו העניק לו דרגת קצונה. לדבריו, הוא לא יכול היה לזכות בתעודה רשמית, מאחר שלא היה אזרח אמריקאי, וכשאר תלמידי בית-הספר הלא-אמריקאים, קיבל תעודת קצין של הצי הפנמי.

בתקופת מלחמת העולם השנייה, עבד אנוש על אניה נורבגית, שהייתה כפופה למפקדת הצי הבריטי, וששרות עליה נחשב כשרות צבאי.

★ ★ ★

קפיצה לכמין האניה

בשנת 1944 הגענו, ארבעה ימאים ישראלים על גבי אניה נורבגית, תחת הנהלה בריטית, לארצות-הברית. רצינו להתקבל לעבודה על אניות אמריקאיות, שם היו התנאים נוחים יותר ושם שלמו יותר. ניסו לעשות זאת בכל האמצעים. אולם מאחר שהיינו במסגרת של שרות צבאי, לא עלה הדבר בידינו. אולם אני לא התעצלתי. נסעתי עד לואשינגטון, שם שהתה משלחת ימית בריטית, והגעתי עד לפקיד בריטי גבוה בואשינגטון. הוא חרג מהמקובל. הצלחתי ליצור בו יחס בלתי-רגיל אלי, והוא עזר לי לעבור לאניה אמריקאית.

שאר שלושת חברי לא הצליחו לקבל את ההעברה. אז נוצר בי הקונפליקט על שעברתי לבד, וחברי, שהייתי קשור אליהם תקופה ארוכה, לא קיבלו העברה. הסיבה, מדוע עשיתי זאת, הייתה אז נסתרת מעיני. היום אני יודע, שעברתי את כל הדרך מהנמל בו חנינו עד לואשינגטון, כדי שהשלטונות יקבלוני. השלטונות היו אז בשבילי כל מה שבא אחרי הילדות במקום אב ואם — אלה שבהם תלוי גורלי.

היום אני יודע גם שבאיוזה שהוא מקום בנפשי, חיפשתי או את היחס שהיה לי במשך הזמן אצל חברי, יחס שאבד לי עם העברתי מהם. יחס היה קשור באמא, ואמא הייתה קשורה באסון...

עליתי על האניה האמריקאית. כשעגנו בנמל, פתחו את בטן האניה כדי להעמיס מטען. מכיבי לפתח הבטן הציבו גדר. אני ידעתי על כך. אולם בשעות הלילה, כששלוח אותי לכבות אור שהושם מעבר לסיפון, נותקתי לרגע מהמציאות וקפצתי מעל לפתח. מצאתי את עצמי בעומק של עשרה מטר בבטן האניה כשנבי רגלי שבורים. אבל בבית-החולים

בריוק כמו שקיבלתי אני אותם כל הזמן — כמו שהם.

הבעיה עמה הייתי צריך להתמודד, הייתה האוניברסיטה. הלכתי גם לשם. בשיעורים לא אמרו לי כלום, אבל אחר כך סיפרו לי שלפני שבאתי, הייתה הכיתה כמו ג'ונגל. אחרי ההרצאה ניגשה אלי אחת הבנות ואמרה: "מה רוצים ממך, אתה הלא תמיד מלוח כסף לכולנו?" אחד המורים, שהיה חייב לי ארבע לירות משך זמן רב, מיהר להחזיר לי אותן. הוא הרגיש צורך לעשות דבר שיבטא כי אין בינינו שום תלות. אחד הסטודנטים, בחור דתי הלומד שנה רביעית כימיה, אמר לי בשיחה: "קראתי עליך בעתונות. אני יודע שעברת את כל הדרך מהצד השני אלינו. אני לא יודע אם כל אחד היה יכול לעשות זאת. עכשיו אני מאמין בזה, שבמקום שבעלי תשובה עומדים, צדיקים גמורים אינם עומדים."

כיום שיש לי לא רציתי ללכת לאוניברסיטה. לחצה עלי איי-

אנוש שטמפפר

הנעימות בידעיה שאני צריך לעמוד שוב תחת אותם מבטים, וכל אחד יודע וכל אחד אינו אמר לי כלום. בכל זאת נסעתי. בשיעור הרגשתי טוב. וכאשר הפרופסור לפילוסופיה חיך אלי בשיעור במבט טוב ומקבל, ידעתי שגם את פרשת האוניברסיטה עברתי. לאט לאט כיסיתי יותר מקומות של מכרים וידידים. נסעתי גם אל משפחת אשתי. הם קיבלו אותי כמו תמיד. כאילו דבר לא השתנה. הם רק סיפרו לי שאחיה הצעיר של אשתי שמע על הענין כאשר חזר מסווד למצדה. הוא קרא עתון ובהכמה שעות. גם כשגודם המשך לבכות. לקחתי אותו לשיחה. אני חושב שהוא הבין. בשבת הוא כבר צחק.

★ ★ ★

האם לא רצתה לבוא

הייתה הבחור שתמיד ארעו לו תאוונות. התאוונות דבקו בי עד כדי כך שאנשים פחדו מפני, בידעם שאתי יחד אין הדברים מסתדרים. בגיל 14 נפילתי מעל עגלה וסבלתי מזעזועי-מח. נפילתי על סיפון אניה מגובה של עשרה מטר, ושברתי את עמוד השדרה שלי ואחת מרגלי. התהפכתי תוך כדי נסיעה בג'יפ, ללא כל סיבה בדרך או ברכב, ואיבדתי את הכרתי למשך שלושה ימים; נבחיתי קשות בידי תוך כדי טיפול בחמרי-גופ. בארצות-הברית התנגשתי תוך-כדי הניגה בכמור ית במכונית אחרת. מכוניתי התרסקה ואני ניצלתי בנס.

לפני כשבועיים, ב-14 לחודש, הופיעו בידרתי, במוסד שאני מנהל ליד תל-השומר, שני קציני משטרה, אהוד ספורטה וקרול זינגר, וביקשו ממני ללכת איתם. ברגע הראשון לא תפסתי מה הענין. אבל אני צריך ללכת לאוניברסיטה, אמרתי להם. "אז לא תלך", אמרו הם. אז הבנתי בדיוק, שהנה בא היום שבמשך שמונה שנים חששתי שיגיע. נפרדתי מאשתי, אמרתי לה שלא תדאג.

בדרך למטה המשטרה הסבירו לי שני הקצינים מה הם רוצים ממני: "איננו רוצים לפגוע בכך או להפריע לך בעבודה. יודע לנו ששוקמת. אנחנו רוצים ממך רק טיפור." במטה המשטרה הם הסבירו לי זאת ביהר פירוט: "אם תשתה עמנו פעולה, ותספר את כל מה שידוע לך בפרשת שוד הבנק בעפולה — לא יקרה לך דבר." לא רציתי לדבר. אמרתי להם שאני רוצה להתיעץ עם הפסיכולוג שהייתי אצלו בטיפול, כדי שאוכל לראות את מצב הענינים יותר ברור. הם לא אפשרו לי זאת. במקום זאת הם הראו לי את כל החומר שהיה בידי. ראיתי שהם ידעו את כל הפרטים. לא היה עוד מה להסתיר.

אמרתי שאני מוכן לספר הכל. אבל ביקשתי שלא יפרסמו את שמי. חששתי שאם יפרסם שמי בעתונות, כמי שהיה פעם בין שודדי-הבנק בעפולה, אנגמור עם לימודי באוניברסיטה ועם המוסד שלי. לא חשבתי שאוכל לעמוד בכך. ראש האגף הפלילי, יהודה פראג, הבטיח לי שיעשו הכל כדי ששמי לא יפורסם. סיפרתי להם את כל סיפור השוד של הבנק בעפולה, בו השתתפתי לפני שמונה שנים.

כעבור יומיים נסעתי עם הקצינים לעפולה, לשחזר את השוד ודרך הנסיגה. הבנק כבר לא היה שם. הוא עבר למקום אחר. במקום הבנק מקימים עכשיו חנות נעליים. הראיתי לשוטרים את הדרך בה הגענו, ואת הדרך בה הסתלקנו. הם לקחו אותי חזרה לחדרתי. נסעתי הביתה. במשך כשבוע לא אירע דבר.

כיום החמישי האחרון הלכתי בבוקר לאוניברסיטה בר-אילן, שם אני לומד בחוג לפסיכולוגיה. ראיתי פתאום שמחייכים אלי יותר מהרגיל. חייכתי חזרה. לא ידעתי את פשר החיכוכים. באחת-עשרה וחצי בבוקר באה אשתי, לקחה אותי בגיפ שלי. היא סיפרה לי ששמי הופיע בבוקר בעתון, כאהד המשתתפים בשוד. לפתע הרגשתי טוב. במשך שבוע ימים ניסיתי למנוע את פרסום שמי, וידעתי שלא אוכל לעשות זאת. הייתי במצבו של אדם המוכרח לקפוץ לבריכת מים-קרים והוא יודע זאת, ואף על פי כן הוא מהסס.

באותו רגע ידעתי שהבעיה העומדת בפני היא איך לעבור את השלב הבא. איך להבטיח בעינים לאנשים שהכירו אותי שנים, ולפתע גילו משהו בלתי-ידוע עלי. הבעיה הייתה איך לא להיראות, כאילו אני מצפץ על מה שקורה, או כאילו אני רוצה להקבר באדמה מרוב בושה. חזרנו הביתה. עברנו ליד קיוסק העתונות שעל יד הבית. מצד אחד רציתי לגשת לקיוסק ולקחת את כל העתונים כדי לקרוא. מצד שני הגיפ לא נעצר, עד שהגענו לחצר הבית.

★ ★ ★

הנערים היו אתי

לשכתי כשעה בבית ולא יכולתי לקום. תלמידי המוסד לא היו בבית. זהו מוסד הנגרא בית, בו נמצאים נערים מחוסרי-בית בגיל 16-22 היוצאים משם לעבוד במשך היום. זהו למעשה ביתם ומשפחתם, בו הם אוכלים וישנים ולומדים. תפקידי הוא להיות להם אב ואם.

לבסוף הבנתי שלא אוכל עוד לברוח ממה שמוכרח לקרות. קמתי ואמרתי לאשתי שאני הולך להביא חלב. הלכתי לשכון, זה שמוכר גם את עתוני הערב. ידעתי שהוא יודע. וכשיצאתי ממנו הבנתי שאחרי שעברתי את זה, אל האיש הזה אני כבר יכול ללכת. הבנתי שהדרך היא לא לברוח. מוכרחים לקבל אותי כמו שאני, אין דרך אחרת. מאותו יום התחלתי לנסוע וללכת כדי שיראוני, כדי שאעז ברו ואדע שזה הכל מאחורי.

בערב הופיע הנער הראשון מתלמידי המוסד. הכנסתי אותו אלי לחדר. אמרתי לו שאני רוצה לשוחח עמו. אני חושב שאז הוא כבר ידע מה הענין, אבל לא שאלתי. אמרתי לו: "היום התפרסמו עלי כמה דברים בעתונות. לפני שמונה שנים בצעתי יחד עם חברים שלי שוד. אחרי תקופת-מה הבנתי מה עשיתי וכמה זה לא טוב ולא נכון. בבלו זה הבנתי, כי אני זקוק לעזרה של פסיכולוג ומצד שני דרכי זו היא שהביאה אותי לספל בנערים שעלולים להכשל במעשיהם באיזה מקום."

הנער ניענע בראשו כל הזמן. כשסיימתי הוא אמר לי שבשילוב לא השתניתי בגלל מה שפורסם. "מי שטוב אלי אני טוב אליו", אמר. "רובה אני מכיר אותך". הוא קם ויצא. אבל זה נמשך כך כל הערב. הכנסתי את הנערים אחד אחד ודיברתי עמם. כמעט כל התגובות היו שחת. רק נער אחד אמר: "בשעת הצורך אני אשתמש בזה נגדך." יותר מאוחר בערב, ליד שולחן-האוכל, שוחחתי עם כולם. אמרתי לכולם את אותם הדברים שאמרתי לכל אחד לחדר. אחד הבחורים ניסה לומר משהו. השאר השתיקו אותי. הרגשתי שהם עומדים מאחורי. בסעם הראשונה הרגשתי שאני גם מקבל מהם משהו. הם קיבלו אותי כמו שאני,